

ב"ה

יום הכיפורים

מה לך נרדם

יונה א, ו.

צריך רק להעיר אותו

העובדה שהנהגת בני ישראל באופן בלתי רצוי נקראת בלשון "שינה", "יִשְׁנוּ מִן הַמְצוּוֹת" אינה סתם מליצה, אלא זהו ענין שמתאים לענין השינה בכל הפרטים, והיינו, שכאשר רואים יהודי שלעת-עתה חסר אצלו בענין הקשור עם יהדות, הנה חסרון זה הוא מעמד ומצב של שינה, ולא חס ושלום ענין אחר.

והענין בזה: החילוק בין מצב של שינה למצב של עירנות הוא - לא באברים עצמם, שהרי בעת השינה לא נחסר בהם מאומה, וגם בשכל לא חסר מאומה, שהרי אין זה באופן שבעת השינה מתבטלת מציאותו בתור בעל-שכל חס ושלום, כיון שיש לו אותה נשמה ואותם כחות שכליים; אם יש לו ראש טוב בהיותו ער, יש לו אותו ראש בשעה שישן, וכמו כן אם יש לו מדות טובות בהיותו ער, יש לו אותם מדות בשעה שישן; הנפקא מינא היא רק שבעת השינה אינם פועלים פעולתם, אבל גם אז הם נמצאים אצלו בשלימות.

...ובענין זה יש לימוד עבור כל אחד מישראל:

כאשר פוגשים יהודי, צריך לדעת, שלהיותו בן אברהם יצחק ויעקב, או בת שרה רבקה רחל ולאה, ברור הדבר שֶׁלְבוֹ עַר לַהֲקַב"ה לַתּוֹרָתוֹ וּמְצוּוֹתֶיהָ (ללמוד תורה ולקיים מצוות), אלא יכול להיות שרק לְבוֹ עַר, ואילו הכחות החיצוניים שמכסים על לְבוֹ הם במצב של שינה, ולכן הרי זה מונע שהענין שֶׁלְבוֹ דורש ממנו יבוא בפועל, שילמד תורה ויקיים מצוות בחיי היום-יום.

ומזה מובן, שכאשר רואים יהודי שצריך ללמוד כך וכך שעות במשך היום, והוא לומד חצי שעה פחות - אין זה בגלל שרוצה להכעיס חס ושלום את הקב"ה; אצל בני ישראל אין מציאות כזו שיהודי יודע שצריך ללמוד ואף על פי כן אינו לומד; אלא זהו רק בגלל שהשכל שלו נמצא במצב של שינה.

וזהו הלימוד, שכאשר בא יהודי ורוצה להשלות מישהו שאין רצונו להתנהג על פי שולחן ערוך - צריך לדעת שאין זה דבריו של היהודי, אלא דבריו של היצר הרע! ודברי היצר הרע אינם בהסכמתו של היהודי, אלא היצר הרע "הרדים" אותו, כך, שאינו שומע מה שהיצר הרע מדבר בשמו. ובלשון הרמב"ם¹: "יצרו הוא שתקפו", והיינו, שהיצר הרע כופה את היהודי שלא ישמע את דבריו, ועל על פנים - שלא יפריך את דבריו גם אם הוא שומע אותם.

אמנם, זהו רק ענין של שינה בלבד; ולכן העצה היא - להעיר אותו מהשינה, ואז ירצה מעצמו להיות לומד תורה ומקיים מצוות. וכיון שכן, הרי מובן גם שאין מקום לטענה שזהו ענין ששייך לחייו הפרטיים, ולכן אין לנסות לשנות אותו, ללחוץ ולדחוק אותו שיהיה שומר תורה ומצוות, כיון שחיים במדינה דמוקרטית... - שהרי אין זו התערבות מבחוץ; צריך רק להעיר אותו משנתו, ואז ירצה בעצמו להיות לומד תורה ומקיים מצוות.

והרי זה כמשל לאדם שישן בבית בוער באש - שבודאי לא יטען אף אחד שאין להעיר אותו משנתו, כיון שזהו ענינו הפרטי, ואין להתערב בזה!... כי, כשיתעורר משנתו לא יצטרכו להסביר לו שצריך לברוח מבית זה; הוא בעצמו ידע שבית כזה לא טוב עבורו, אלא שנרדם ואינו יודע מה שנעשה מסביבו.

ועל דרך זה בנדון דידן: אף על פי שנראה שפלוגי ישן שינה עריבה ונהנה משינתו, הרי האמת היא שזוהי שינה שאינה בריאה - כי, התורה היא "חיינו ואורך ימינו"², ועל המצוות נאמר³ "וחי בהם", והיינו, שחיותו של יהודי היא על ידי זה שמניח תפילין ומקיים כל שאר המצוות, ולכן, כשחסר בקיום התורה ומצוות, הרי זו שינה שאינה בריאה. וכידוע בעניני מחלות רחמנא ליצלן, שאחת המחלות הכי קשות מתבטאת במצב של שינה מבלי יכולת להתעורר במשך זמן ארוך.

וכיון שכן, הרי מובן, שכאשר מצילים אדם ממצב של סכנה (כולל גם על ידי זה שמשחררים אותו ממישהו שלוחץ עליו כו', כנזכר לעיל ש"יצרו הוא שתקפו") - הנה לא זו בלבד שאין זה היפך העדינות, בגלל ההתערבות בעניניו הפרטיים של פלוגי, אלא איפכא מסתברא, כי, פלוגי אינו יודע שנמצא בסכנה, וברור הדבר שאם רק

¹ הל' גירושין ס"ב.

² נוסח תפלת ערבית - על פי לשון הכתוב ס"פ נצבים.

³ אחרי יח, ה.

ידע, אזי יברח מן הסכנה, ואם כן, כאשר יעיר אותו משינתו, הנה לא זו בלבד שלא יכעס עליו, אלא אדרבה: הוא יכיר לו טובה כל ימי חייו, בגלל שהעיר אותו משינה שהזיקה את בריאותו.

ולכן, כאשר רואים מישהו שישן שינה שאינה בריאה, הרי זה חוב קדוש להעירו מהשינה, ומי שאינו עושה זאת, ובלשון חכמינו ז"ל⁴: "מי שיש בידו למחות ואינו מוחה" - הקולר תלוי בצווארו!... זוהי האשמה שלו, ולא של פלוני הישן, שהרי הוא שקוע בשינה! - פלוני אשם ששכב לישון בשעה שהיה צריך להיות ער, ולכן הדין הוא ש"אדם מועד לעולם כו' בין ער בין ישן"⁵, כיון שהיה צריך לישכב לישון באופן שלא יזיק את הכלים שנמצאים מסביבו, ועל אחת כמה וכמה שלא יזיק את עצמו; אבל לאחרי שנרדם, הרי הוא ישן. ואז, מוטל חוב קדוש על כל אלו שנמצאים מסביבו, להעיר אותו משינתו; ואינם צריכים לעשות יותר מזה, שכן, הסיבה לכך שחסר אצלם בקיום התורה ומצוות אינה אלא ש"ישנו מן המצוות", ולכן, כאשר מעירים אותם משינתם, אזי בודאי נעשה אצלם קיום התורה ומצוות בשלימות, כנזכר לעיל.

וכמדובר כמה פעמים - מכל ענין של תורה צריך למצוא הוראה בנוגע לעבודה בפועל:

לכל לראש - כשפוגשים יהודי שנדמה שהיה צריך להתנהג באופן אחר, בין אדם למקום או בין אדם לחבירו, כך, שלא מתאים לו להתעסק עם יהודי שאינו מתנהג כדבעי - צריך לידע שהסיבה לכך שיהודי מתנהג שלא כדבעי אינה אלא בגלל שנרדם וישן, והיינו, שבאיזה מעמד ומצב שיהיה הרי הוא אדם שלם בתכלית השלימות, וצריך רק להעיר אותו משינתו; וכאשר יעירו אותו - אתה או מישהו אחר - ברור הדבר שתהיה הנהגתו כדבעי הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו.

ולא עוד אלא שיתכן שהנהגתו תהיה טובה יותר מהנהגתו של זה שמעיר אותו משנתו, שהרי "אין אדם יודע מה בלבו של חבירו"⁶, ואם כן, הענין ש"לבו ער לתורה ומצוותיה" שישנו הן אצל זה שצריכים להעיר אותו והן אצל המעורר, יתכן שזה שצריכים להעיר אותו "לבו ער" יותר מאשר אצל המעורר. וענין זה יוכל לידע רק לאחרי שיעיר אותו!...

וכיון שכן, הרי גם בשעה ששקוע עדיין בשינתו, אין מקום לטענה שאינו רוצה להתעסק עם אדם שאינו ישר, יהודי שאינו ישר - כי, לאמיתו של דבר ישר הוא, אלא שנרדם בשינתו. ולכן יכולה להיות הפעולה עם הזולת מתוך אהבת ישראל: ובהקדים - שכדי שהפעולה על יהודי לקרב את לבו לאביו שבשמים תהיה בהצלחה, יש לעשות זאת מתוך אהבת ישראל, ובדרכי נועם ודרכי שלום.

⁴ ע"ז יח, א. וש"נ.

⁵ ב"ק כו, סע"א (במשנה). וש"נ. וראה המשך תער"ב ח"א ע' צא.

⁶ פסחים נד, רע"ב.

ולכאורה כיצד יוכל לפעול על עצמו אהבת ישראל, בראותו את הנהגתו של פלוני - בין אדם למקום או בין אדם לחבירו – שעושה דברים שאינם צריך ואסור לעשותם?! וההסברה בזה - שהנהגתו הבלתי-רצויה אינה אלא בגלל שנרדם בשינתו, אבל כל ענינו - הן השכל שבראש הן המדות שבלב והן כל העשייה שבכל גופו - הם אצלו בשלימות, אלא שאינם פועלים פעולתם בפועל, כך, שגם יהודי זה הוא "בעל מעלה", ולכן צריך להתעסק עמו, ואדרבה: יישר כחו וגדול זכותו שיעיר מהשינה "אדם גדול"!

ועל ידי זה יפעל שיתוסף אצל יהודי זה שהעיר אותו משנתו, ועד שיתוסף אצל כלל ישראל עוד יהודי שומר תורה ומצוות בפועל (לא רק בכח), ועל אחת כמה וכמה שיתוסף אצל זה שזיכה והעיר אותו, כמאמר רבותינו ז"ל⁷ "גדול המעשה יותר מן העושה".

ובצירוף כולם יחד מכריעים (את עצמו ו)כל העולם כולו לכף זכות⁸.

קטע משיחת פורים, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשל"ב חוברת ב' ע'15.

⁷ ב"ב ט, סע"א.

⁸ ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה